

III.

BADANIE OKOLICZNOŚCI I PRZYCZYN WYPADKÓW PRZY PRACY

III. BADANIE OKOLICZNOŚCI I PRZYCZYŃ WYPADKÓW PRZY PRACY

Inspektorzy pracy zbadali okoliczności i przyczyny 1 826 wypadków przy pracy zaistniałych w 2012 r., wskutek których poszkodowanych zosta-

ło 2 130 osób, w tym 724 doznały ciężkich obrażeń ciała, a 332 poniosły śmierć¹.

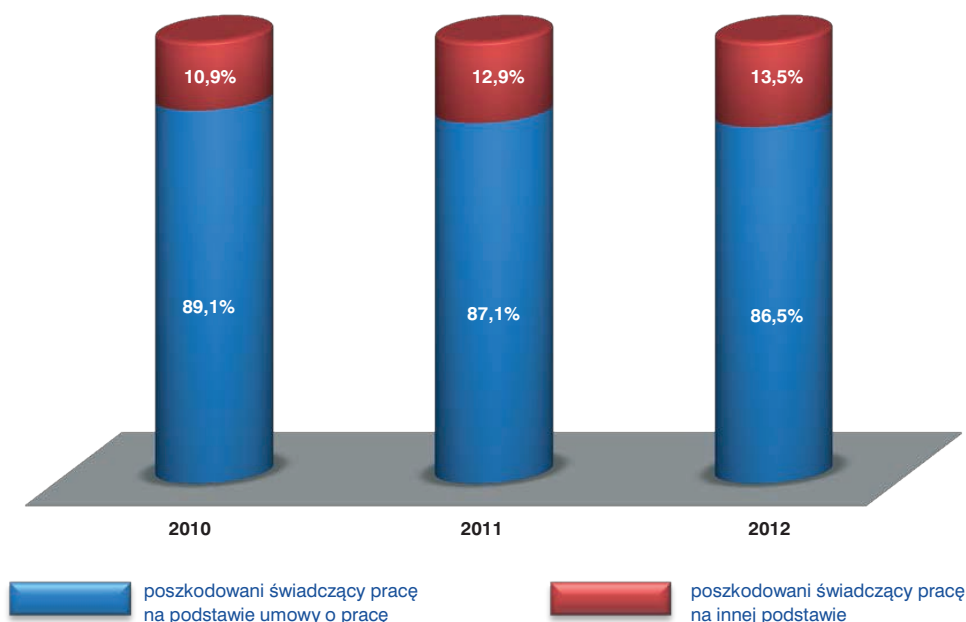
Rok zaistnienia wypadku	Liczba zbadanych wypadków		Liczba poszkodowanych			
			Ogółem	ze skutkiem śmiertelnym	ciężkie uszkodzenie ciała	łżejsze uszkodzenie ciała
2012	Ogółem	1826	2130	332	724	1074
	w tym: wypadków zbiorowych	208	512	44	46	422
2011	Ogółem	2240	2579	396	883	1300
	w tym: wypadków zbiorowych	225	564	40	78	446
2010	Ogółem	2333	2789	514	845	1430
	w tym: wypadków zbiorowych	266	722	74	70	578

Źródło: dane PIP

Wśród poszkodowanych najliczniejszą grupę stanowili pracownicy (86,5%), jednak **zauważalny jest wzrost odsetka poszkodowanych, zatrudnionych na innej podstawie niż stosunek pracy**

(w tym *samozatrudniających się*). Przyczyn tego zjawiska można szukać w coraz częstszym zawieraniu z pracobiorcami innych rodzajów umów niż umowa o pracę.

Wykres 17. Poszkodowani w zbadanych przez PIP wypadkach – wg podstawy świadczenia pracy w latach 2010–2012

Źródło: dane PIP

¹ Przedstawione liczby dotyczą postępowań w zakresie badania okoliczności i przyczyn wypadków zaistniałych w 2012 r. i zakończonych do czasu przygotowania sprawozdania (stan na 25.03. 2013 r.)

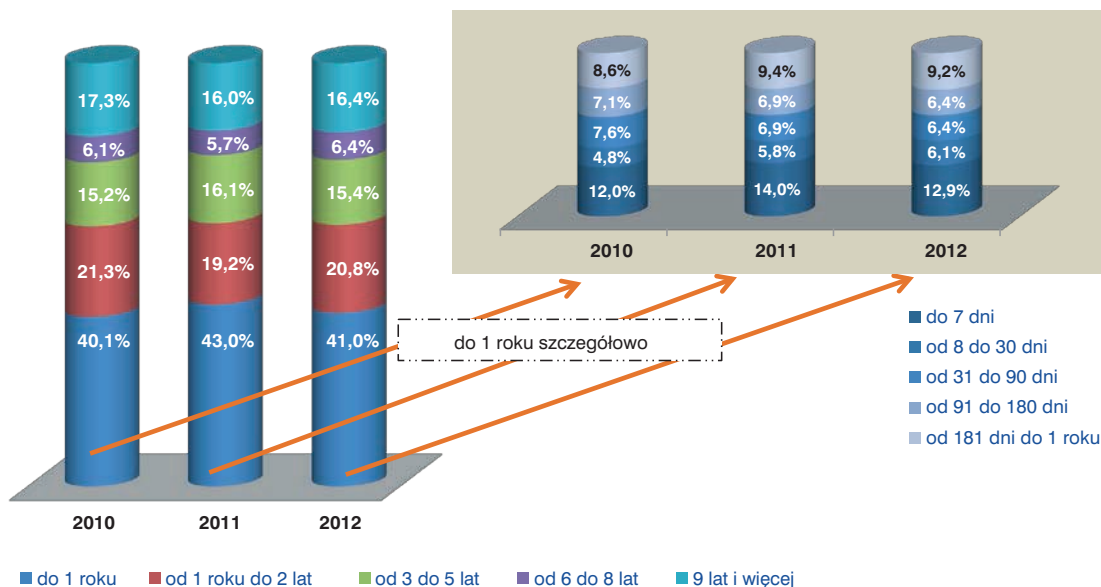
Na przestrzeni ostatnich trzech lat prawie **co trzeci badany wypadek wydarzył się w zakładach zatrudniających do 9 pracowników** (w 2012 – 30,3%, w 2011 – 30,5%, w 2010 – 27,4%). W najmniejszych zakładach pracy zaistniało również najwięcej wypadków ze skutkiem śmiertelnym (37,7% – w 2012 r.). Porównując te informacje z danymi sprzed 10 lat², można zauważyć znaczące różnice. Przede wszystkim w 2001 r. co trzeci badany wypadek miał miejsce w zakładach zatrudniających od 100 do 500 pracowników. Natomiast odsetek wypadków ze skutkiem śmiertelnym w mikrozakładach był w 2001 r. znacznie mniejszy niż w 2012 r. i wynosił 27,7%.

Nie zmienił się zasadniczo – w okresie ostatnich 3 lat – udział poszkodowanych ze względu na

staż pracy w zakładzie, w którym ulegli wypadkowi. W latach 2010–2012 odsetek poszkodowanych **pracujących do 1 roku w danym zakładzie** osiągał wartość ponad 40%. Jednak w roku 2001 analogiczny odsetek wynosił 27,1%. W ostatnich latach, z całą pewnością, częściej obserwuje się zjawisko rotacji pracowników; stąd też wyżej opisana tendencja.

Analizując przedstawione dane, należy zwrócić szczególną uwagę na informacje od inspektorów pracy badających przyczyny wypadków, którzy podkreślają niezadowalający stan przygotowania pracowników do pracy, niską jakość oceny ryzyka zawodowego i działań pracodawców po zaistnieniu wypadku, które powinny obejmować adekwatne środki niedopuszczające do podobnego zdarzenia w przyszłości.

Wykres 18. Poszkodowani w zbadanych przez PIP wypadkach – wg stażu pracy w zakładzie w latach 2010–2012

Źródło: dane PIP

Jak wynika z ustaleń inspektorów pracy w 2012 r., wypadkom najczęściej ulegały osoby w wieku 19–29 lat (25%). Najpoważniejsze skutki zaistniałych wypadków – śmiertelne – dotyczyły osób w wieku 50–59 lat (32,8%), podczas gdy ciężkim uszkodzeniem ciała skutkowało najczęściej wypadki wśród poszkodowanych w wieku 30–39 lat (25,4%).

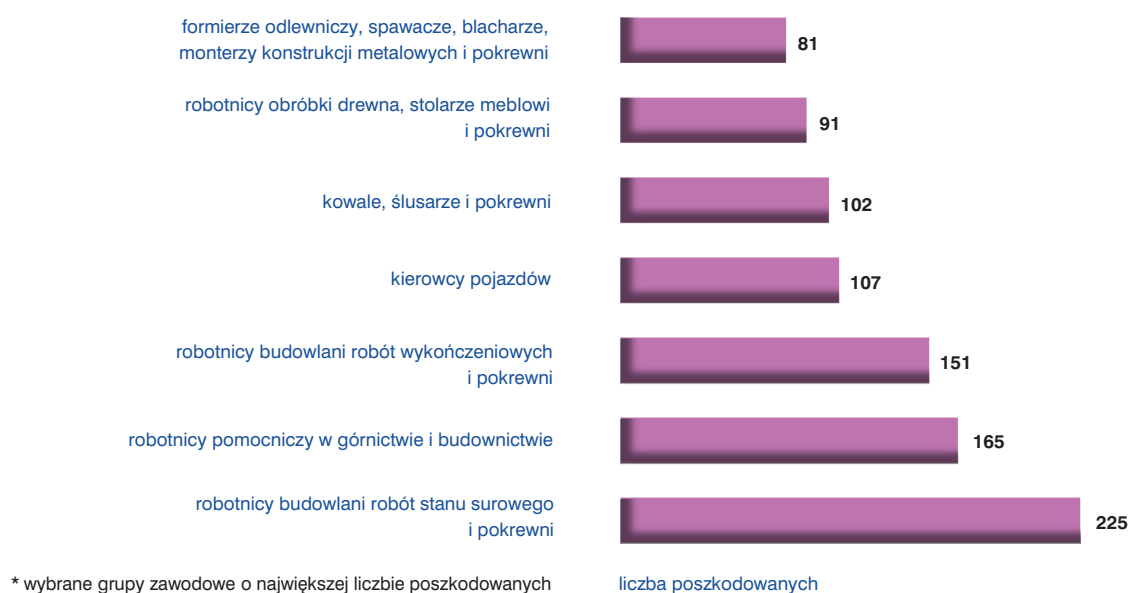
Wypadkom przy pracy szczególnie często ulegali robotnicy budowlani oraz kierowcy pojazdów. Natomiast w odniesieniu do wypadków

ze skutkiem śmiertelnym byli to najczęściej robotnicy pomocniczy w górnictwie i budownictwie.

Najwięcej poszkodowanych w wypadkach pracowało w zakładach **przetwórstwa przemysłowego** (32,9%) oraz **branży budowlanej** (27,9%). Również te dwie branże dominowały w odniesieniu do grupy poszkodowanych ze skutkiem śmiertelnym (odpowiednio 15,3% i 34,4%).

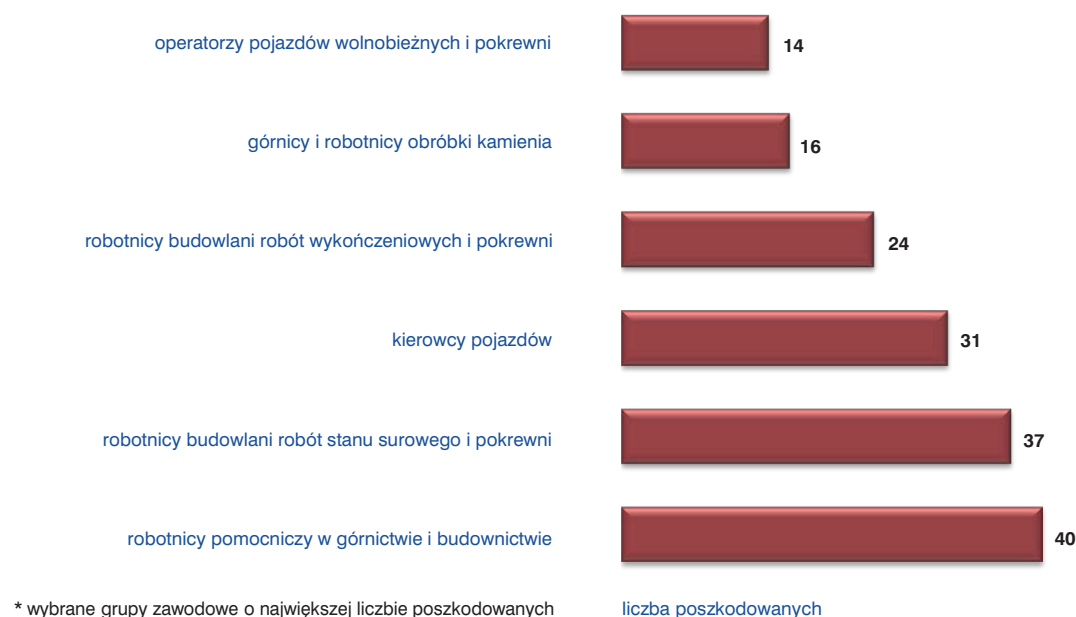
² Dane pochodzą ze Sprawozdania Głównego Inspektora Pracy z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2001 r., PIP, Warszawa 2002 r.

Wykres 19. Poszkodowani w zbadanych przez PIP wypadkach zaistniałych w 2012 r. – wg wykonywanych zawodów*

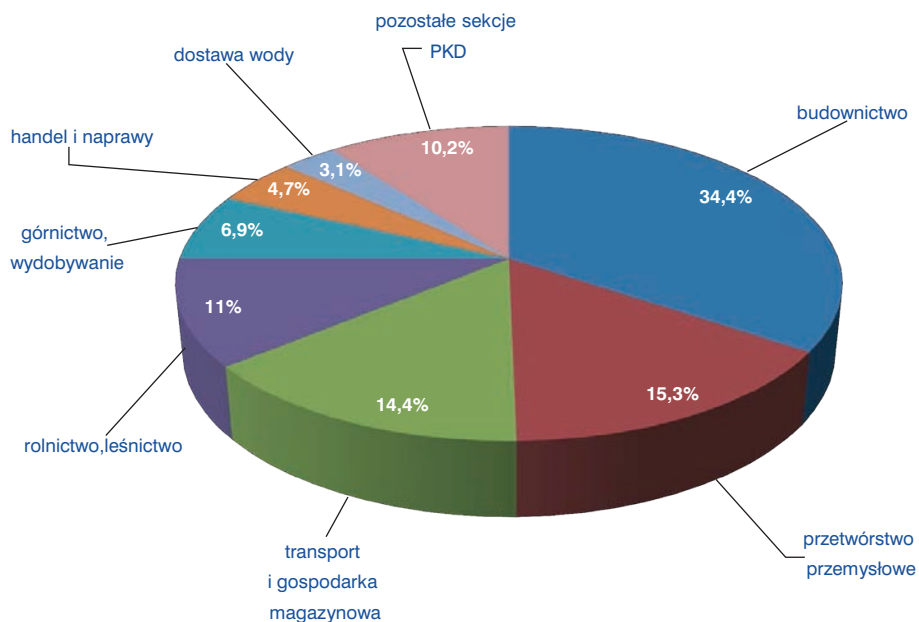
Źródło: dane PIP

Wykres 20. Poszkodowani w zbadanych przez PIP wypadkach ze skutkiem śmiertelnym zaistniałych w 2012 r. – wg wykonywanych zawodów*

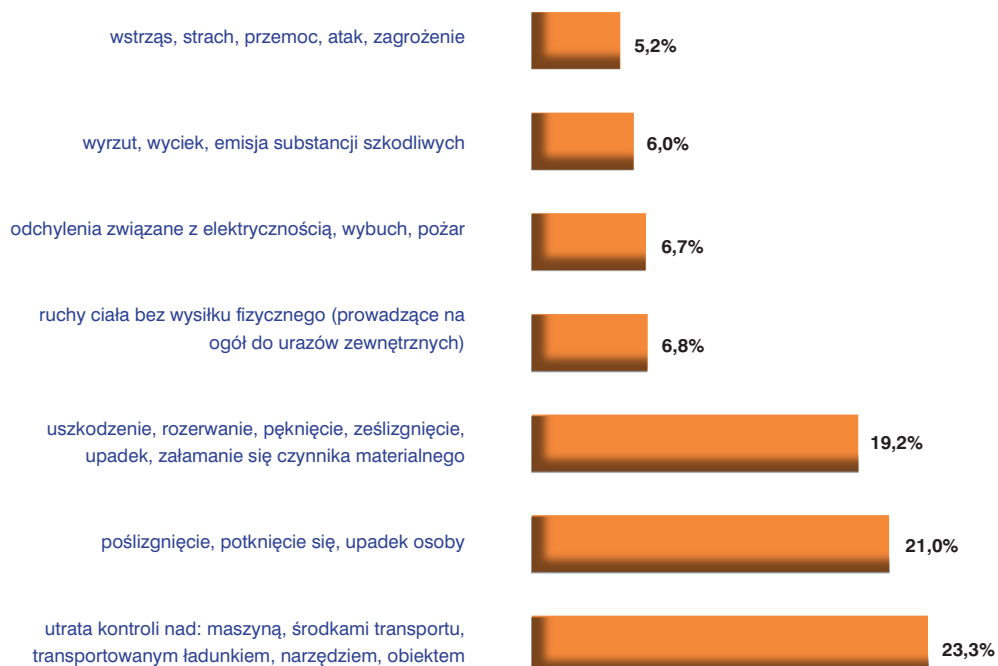
Źródło: dane PIP

Wykres 21. Poszkodowani śmiertelnie w zbadanych przez PIP wypadkach zaistniałych w 2012 r. – wg sekcji PKD

Źródło: dane PIP

Wykres 22. Poszkodowani ogółem w zbadanych przez PIP wypadkach zaistniałych w 2012 r. – wg wydarzeń niebezpiecznych*

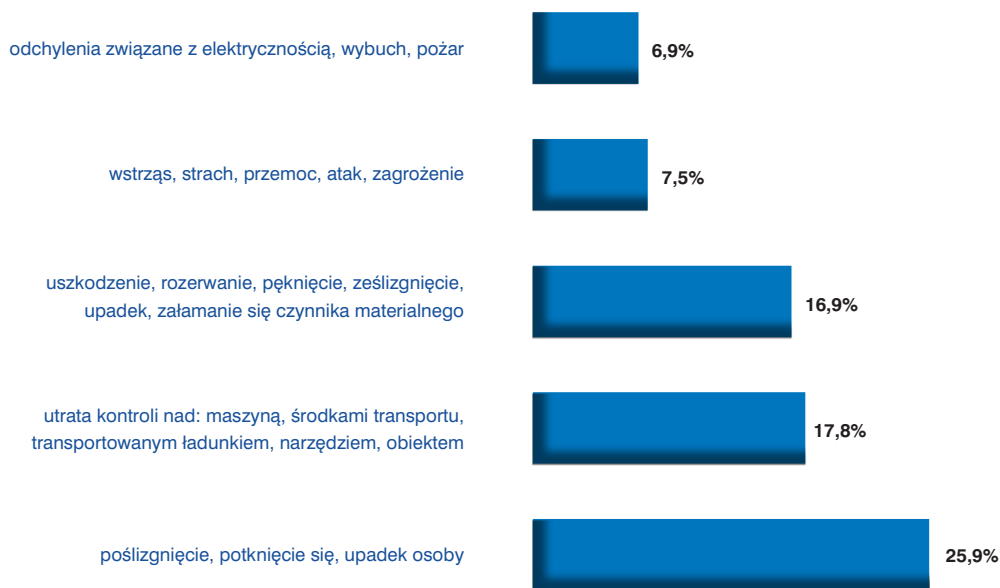

* wybrane grupy wydarzeń o największym odsetku poszkodowanych

% poszkodowanych

Źródło: dane PIP

Wykres 23. Poszkodowani śmiertelnie w zbadanych przez PIP wypadkach zaistniałych w 2012 r. – wg wydarzeń niebezpiecznych*

* wybrane grupy wydarzeń o największym odsetku poszkodowanych

% poszkodowanych

Źródło: dane PIP

W sekcji przetwórstwo przemysłowe najczęściej poszkodowanych śmiertelnie odnotowano w zakładach zajmujących się **produkcją metalowych wyrobów gotowych**, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (24,5%), produkcją metali oraz produkcją maszyn i urządzeń (po 12,2%).

Do wypadków najczęściej dochodziło wskutek upadku poszkodowanego z wysokości, jego poślizgnięcia się lub potknięcia, a także w związku z utratą kontroli nad maszyną, pojazdem lub ładunkiem. W wyniku **upadku z rusztowania** urazom uległo 139 osób. Natomiast powszechnie stosowane **maszyny do obróbki drewna** (pilarki tarczowe, frezarki itp.) spowodowały obrażenia u 121 osób, a **maszyny do obróbki metalu** (tokarki, prasy, przecinarki do metalu itp.) – u 55 poszkodowanych. Były to najczęściej, w obu przypadkach, urazy ciężkie prowadzące do trwałej utraty zdolności do wykonywania pracy, zgodnej z kwalifikacjami zawodowymi.

Z ustaleń inspektorów pracy wynika, że wśród **przyczyn wypadków** przy pracy zaistniałych w 2012 r., dominującą grupę stanowiły przyczyny ludzkie (47,8%), następnie organizacyjne (41,1%) oraz techniczne (11,1%).

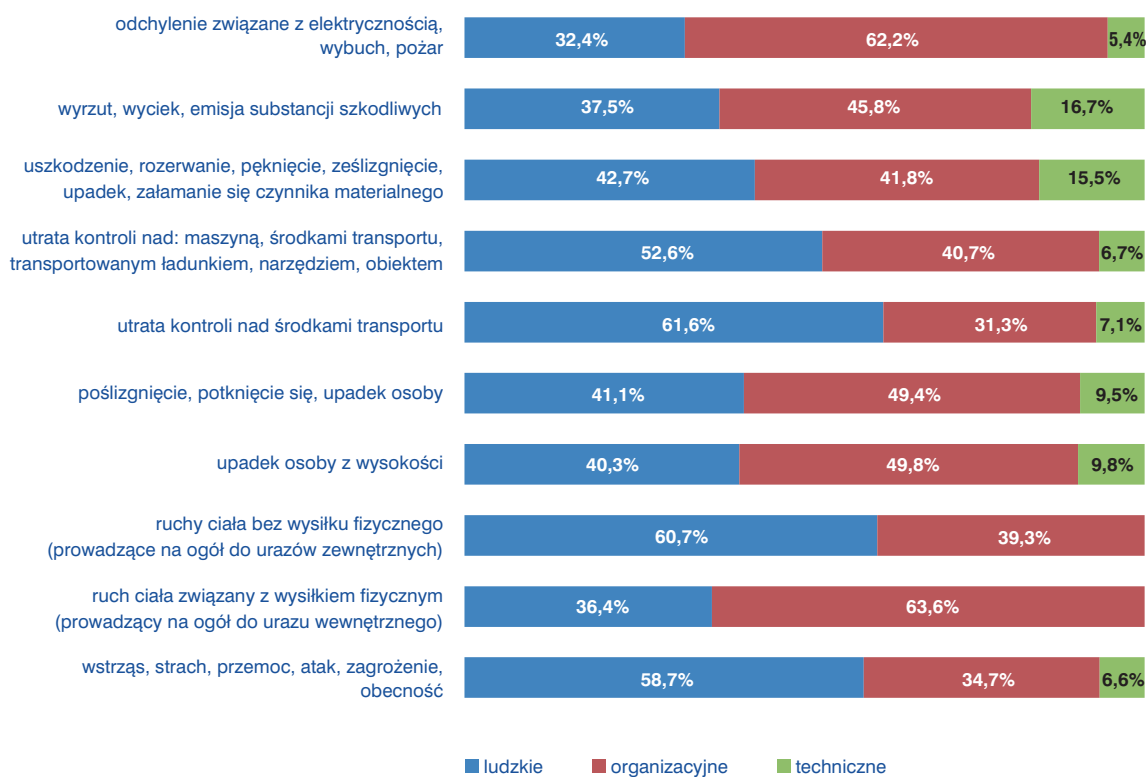
Przyczyny **techniczne**, to w szczególności:

- niewłaściwy dobór lub zły stan techniczny urządzeń ochronnych bądź ich brak (np. osłon zabezpieczających przed dostępem do stref niebezpiecznych, blokad napędu, urządzeń ograniczających wysięg elementów ruchomych) – 5,3% ogółu przyczyn;
- wady materiałowe czynnika materialnego – 1,2%;
- niewystarczająca stateczność czynnika materialnego (np. brak zamocowania maszyny do podłoża, niewłaściwe położenie środka ciężkości) – 1,03%;
- wady konstrukcyjne czynnika materialnego – 0,6%;
- niewłaściwa wytrzymałość czynnika materialnego – 0,7%.

Przyczyny **organizacyjne**, to głównie:

- brak nadzoru nad pracownikami – 5,7% ogółu przyczyn;
- tolerowanie przez nadzór odstępstw od zasad bezpiecznej pracy – 5,5%;
- niewłaściwe instrukcje bezpiecznej pracy (lub ich brak), w tym dot. obsługi maszyn i urządzeń oraz prowadzonych procesów technologicznych – 4,6%;

Wykres 24. Zbadane przez PIP wypadki śmiertelne zaistniałe w 2012 r. (relacja: wydarzenie – przyczyny)

Źródło: dane PIP

- niewłaściwa ogólna organizacja pracy – 4,5%;
- niewłaściwe przeszkolenie poszkodowanego w dziedzinie bhp i ergonomii lub brak takiego przeszkolenia – 4%;
- niewłaściwa (nadmierna) eksploatacja czynnika materialnego (w tym niedostateczna konserwacja, niewłaściwe naprawy i remonty) – 3,4%;
- niedostateczne przygotowanie zawodowe pracownika – 1,5%.

Przyczyny **ludzkie**, to przede wszystkim:

- nieprawidłowe zachowanie się pracownika, w tym: zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem – 5,1% ogółu przyczyn, niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej czynności – 4,9%, lekceważenie zagrożenia – 4,9%, nieznanomość zagrożenia, przepisów i zasad bhp oraz brak doświadczenia – 4,8%;
- niewłaściwe, samowolne zachowanie się pracownika, w tym: przechodzenie, przejeżdżanie lub przebywanie w miejscach niedozwolonych; wejście, wjechanie na obszar zagrożony bez upewnienia się, czy nie ma niebezpieczeństwa – 9,8%;

- niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym (np. niewłaściwe uchwycenie narzędzi, wykonywanie pracy niewłaściwymi narzędziami) – 7,6%;
- nieużywanie sprzętu ochronnego przez pracownika – 3,3%.

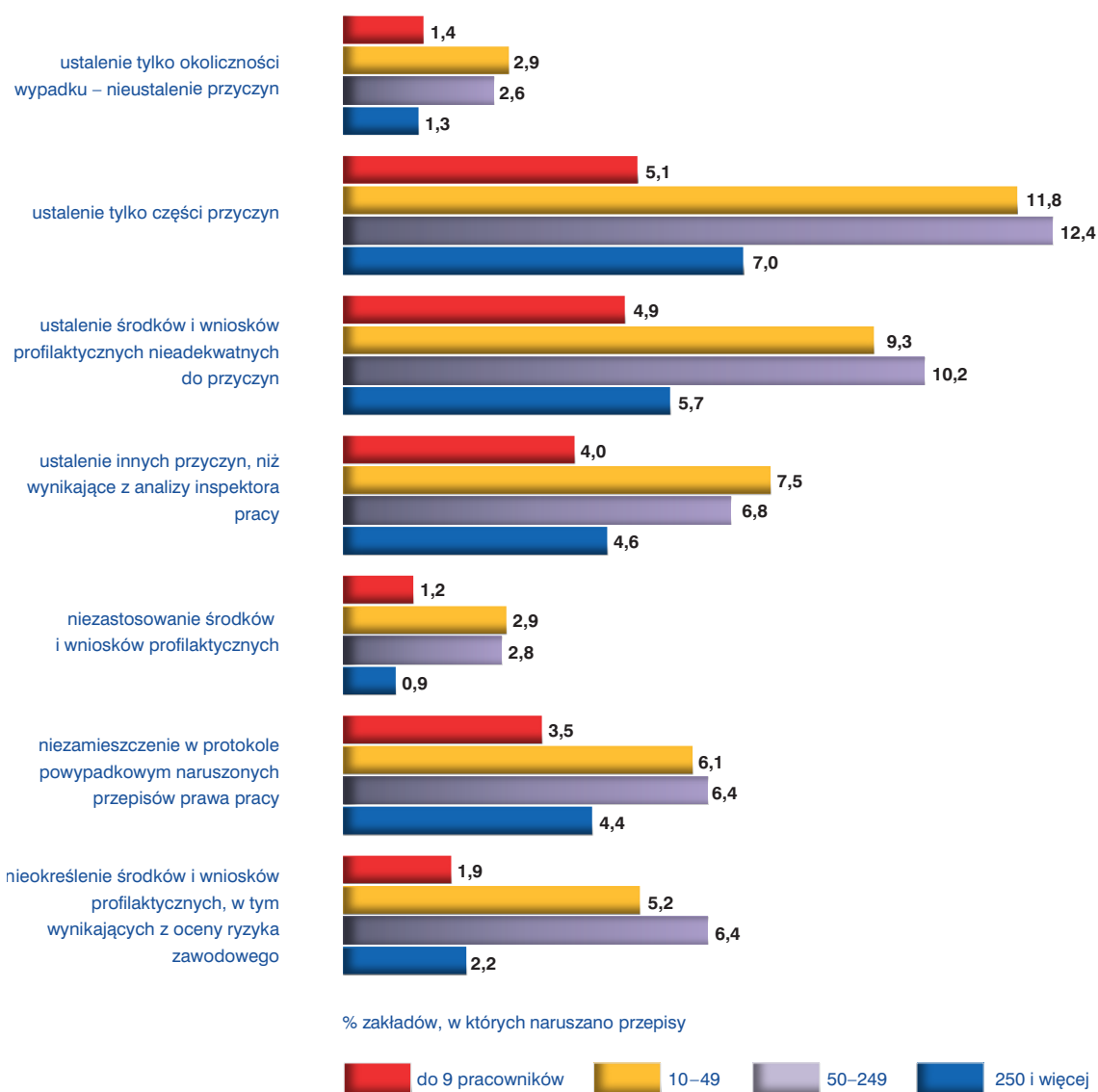
Podobnie jak w latach ubiegłych, struktura przyczyn ustalonych w trakcie badania przez inspektorów pracy wypadków śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych wskazuje, że zasadnicze obszary nieprawidłowości, to przede wszystkim:

- **niewłaściwa ogólna organizacja pracy,**
- **niewłaściwe zabezpieczenie stanowisk pracy lub brak zabezpieczenia,**
- **dopuszczanie do pracy osób bez odpowiedniego przygotowania.**

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, inspektorzy pracy:

- ✓ wydali 2 237 **decyzji** nakazujących usunięcie stwierdzonych naruszeń przepisów bhp,
- ✓ nałożyli 1 069 grzywien w drodze **mandatów** karnych na łączną kwotę ponad 1,5 mln zł,
- ✓ do **sądu** skierowali 87 wniosków o ukaranie,

Wykres 25. Nieprawidłowości dotyczące ustalania przyczyn wypadków oraz określania środków i wniosków profilaktycznych – wg wielkości zatrudnienia

Źródło: dane PIP

✓ w 74 sprawach zawiadomili **prokuraturę** o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Ponadto skierowali **14 wniosków do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych** o podwyższenie składki na ubezpieczenie wypadkowe.

Środki prawne zastosowane w wyniku badania przyczyn wypadków przy pracy wymuszają poprawę poziomu bezpieczeństwa w zakładach, w których te zdarzenia zaistniały. Dodatkowo od wielu lat inspektorzy prowadzą szereg działań mających na celu utrzymanie poprawy stanu bhp na oczeki-

wanym poziomie. Przykładem mogą być **systematyczne kontrole pracodawców (od 2010 r.), u których wystąpiły wypadki przy pracy**, w szczególności o charakterze powtarzalnym. Mają one na celu sprawdzenie, czy pracodawcy wywiązują się z obowiązków planowania oraz wdrażania skutecznych i adekwatnych do przyczyn środków profilaktycznych, zapobiegających podobnym wypadkom w przyszłości (wyniki takich kontroli w roku 2012 opisane zostały w dalszej części *Sprawozdania*). Równoległe prowadzone są przedsięwzięcia

o charakterze edukacyjno-informacyjnym, które koncentrują się na budowaniu świadomości bezpieczeństwa i akcentowaniu najważniejszego elementu systemowego zarządzania bhp, gwarantującego trwałość działań naprawczych – kultury bezpieczeństwa pracy. Warto jednak mieć na uwadze, że nie tylko intensywne działanie organów kontroli, ale przede wszystkim – pełne zaangażowanie pracodawców i pracobiorców może przynieść pożądane rezultaty – ocalenie zdrowia i życia ludzkiego.

Rok 2012 to kolejny, w którym realizowano **kontrole przestrzegania przez pracodawców przepisów rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy**. Inspektorzy PIP poddali analizie **7 446** dokumentacji powypadkowych u **2 274** pracodawców (zatrudniających łącznie **423,8** tys. pracowników).

Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli w 2012 r. pokrywały się z tymi z lat poprzednich. W części kontrolowanych zakładów (24,3%) nadal ujawniano nieprzestrzeganie obowiązku niezwłocznego przystępowania do ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku. Uchybienie to znacznie ogranicza możliwość rzetelnego ustalenia okoliczności zdarzenia oraz wskazania wszystkich jego przyczyn.

Nieustalenie przyczyn w ogóle lub ustalenie nie wszystkich przyczyn wypadku przy pracy nadal jest najczęściej występującą nieprawidłowością w postępowaniu powypadkowym (44,5% kontrolowanych zakładów pracy). Konsekwencjami takich zaniedbań są uchybienia w określaniu środków i wniosków profilaktycznych adekwatnych do przyczyn wypadku. To z kolei uniemożliwia osiągnięcie celu, jakim jest podję-

cie przez pracodawców działań zapobiegających wystąpieniu podobnych zdarzeń w przyszłości.

W wyniku kontroli przestrzegania przepisów ww. rozporządzenia inspektorzy pracy wydali **264 decyzje**. Ponadto do pracodawców skierowali **5 333 wnioski** dotyczące przestrzegania zasad prawidłowego ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy. Winnych popełnienia wykroczeń, ukarali grzywnami w drodze **75 mandatów** karnych oraz skierowali **6 wniosków o ukaranie do sądów**. Z powodu powtarzających się, rażących naruszeń przepisów bhp inspektorzy skierowali **10 wniosków do ZUS** o podwyższenie o 100% składki na ubezpieczenie wypadkowe.

Kontrole respektowania obowiązków w zakresie postępowania powypadkowego, a zwłaszcza stosowania przez pracodawców właściwych wniosków i środków profilaktycznych zapobiegających kolejnym wypadkom przy pracy – od wielu lat wykazują wysoką skalę uchybień i nieprawidłowości.

Z tego względu działania Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie prewencji wypadkowej nadal będą koncentrować się na:

- przedsiębiorstwach należących do sekcji o największym nasileniu zagrożeń wypadkowych;
- kontynuowaniu edukacji w zakresie prawidłowego prowadzenia oceny ryzyka zawodowego oraz postępowania wypadkowego;
- poradnictwie obejmującym przestrzeganie procedur dotyczących zapobiegania wypadkom przy pracy.

Dane statystyczne **Głównego Urzędu Statystycznego** dotyczące **wypadków przy pracy** – wg sekcji gospodarki narodowej zawarte są w **załączniku 5**.